

intentar guanyar-se la simpatia de l'opinió de les potències liberals —França, Gran Bretanya i Estats Units—, les reticències de les quals expliquen el pacte de no intervenció. Al mateix temps la guerra civil comportà el progrés de la llengua catalana al conjunt de la premsa diària. Al 1938 a Barcelona es publicaven 7 diaris en català i 14 en castellà. A la resta de Catalunya s'accentuà el predomini de la premsa en català sobre la que s'editava en castellà. Però la guerra comportà una reducció de les capçaleres, del nombre de planes i de les tirades de la premsa. Els 28 diaris barcelonins d'abans de la guerra s'havien reduït a 21 i la premsa no diària encara havia experimentat un retrocés superior. Desaparegueren un centenar de publicacions no diàries a Catalunya.

Un partit imprescindible però ja no hegemònic

La presència d'ERC continuava sent ineludible a qualsevol dels òrgans de poder, antics i nous, però el marc revolucionari havia arribat molt més lluny del que el partit de Lluís Companys havia imaginat en el moment de la seva fundació. ERC havia nascut fent seus els imperatius de la justícia social i havia tingut militants i votants obrers. Després del 19 de juliol de 1936 acceptà bona part dels canvis que imposava el procés revolucionari, uns canvis que ultrapassaven el seu projecte. Però, al mateix temps, assumia el paper de representant de la petita burgesia, que comunistes i anarcosindicalistes li atribuïen amb condescendència. Era evident que els dirigents d'ERC havien quedat desbordats i impotents a partir del desencadenament de la guerra civil i una part d'aquella petita burgesia i d'aquella pagesia parcera amb la qual s'identificava el partit fins aleshores governant, va cercar la protecció del PSUC en front de l'onada col·lectivitzadora dels anarquistes i dels comunistes del POUM. Entitats com el CADCI i la Unió de Rabassaires, abans puntals del partit de Lluís Companys, ara havien passat a ser controlades pel PSUC o estaven camí de ser-ho. ERC va haver de crear la Unió de Menestrals, escollint un terme alhora arcaic i amable, en front del GEPCI (Gremis i Entitats de Petits Empresaris del Comerç i de la Indústria), que el PSUC organitzà, amb notable preocupació i disgust de la CNT-FAI, que considerava que no podien existir més que sindicats d'assalariats.

No coneixem les tirades dels diaris de l'època de la guerra civil, però *Solidaridad Obrera* i *Treball* es degueren beneficiar d'una expansió que degué afectar tant *La Humanitat* com *La Publicitat* i possiblement més al diari

d'ERC que al d'Acció Catalana. Segons Susanna Tavera, la *Soli* tirava 150.000 exemplars l'agost de 1936 i una mitjana de 100.000 l'any 1938. Tres anys abans de la guerra, al 1933, n'editava 26.000 i la primera meitat de 1936 arribava als 31.000, després d'una gran reducció l'any 1935.

Es pot dir que la premsa adherida a les esquerres republicanes catalanes anterior al 19 de juliol de 1936 no va incrementar el seu nombre de capçaleres i fins i tot va perdre algunes com ara *La Rambla* i *Mirador*. Com que no participà en les apropiacions i col·lectivitzacions d'altres periòdics, va continuar en una posició minoritària però ara rodejada d'una premsa que estava sota el control comunista o anarcosindicalista en una majoria aclaparadora. Les consignes comminatòries tendiren a substituir la persuasió. Als subscriptors de premsa confiscada no se'ls permeté donar-se de baixa. Però tot i això i de la censura de guerra, no desaparegué un pluralisme restringit.

Després de la prova de força dels fets de maig de 1937, un cop liquidat el POUM i reduïda la força de la CNT-FAI, el PSUC apareixia com el soci a parts iguals d'ERC en el govern de Catalunya i fins i tot com un aspirant a invertir els papers amb ajuda de la poderosa influència del PCE i dels socialistes negrinistes.

Els successius governs de Juan Negrín van anar laminant l'autonomia ampliada de guerra després d'haver confiscat, al maig de 1937, el servei d'ordre públic i la censura, una competència aquesta darrera que afectava directament la premsa de Catalunya.

Les relacions dels dos socis del govern de la Generalitat van ser cada vegada pitjors a mesura que s'apropava la desfeta, de tal manera que s'arribà a l'extrem de no poder-se formar cap govern de la Generalitat a l'exili després del pas de la frontera.

La guerra anà devorant la llibertat i diluint la igualtat després d'haver liquidat la fraternitat. La premsa patia cada vegada més problemes de paper i de personal a causa de la mobilització. No obstant, havia de mantenir la moral de la reraguarda, atesa pels bombardeigs i la gana, mentre s'acostava la fi. Avui, a les hemeroteques, les seves planes ens mostren l'esforç de la millor premsa per a mantenir la serenitat i un mínim de normalitat tot i que els periòdics també estaven en guerra.

En citaré un exemple i amb aquest acabo. Carles Rahola publicava, el 8 de febrer de 1938, a *L'Autonomista*, un article, un dels que li costaren la vida un any més tard, on

comentava que un petit jardí per als infants, inaugurat feia pocs anys a Girona, acabava de desaparèixer per les obres d'un refugi: "Avui, per imperatius indeclinables de la guerra ha estat destruït el petit jardí. En aquell indret on jugaven plàcidament els infants, part de la població civil podrà refugiar-se, com si fóssim en el temps de les cavernes, contra el perill de bombardeig dels qui, en llur follia de sang i destrucció, atempten contra les nostres llibertats i contra la independència de la pàtria que no pot morir. S'acabarà algun dia, tard o d'hora, la guerra interminable; s'acabarà amb la victòria de l'Espanya republicana i democràtica, germana de França i de tots aquells altres pobles que senten, per damunt de tot, la dignitat d'ésser lliures. I aleshores, en lloc dels refugis que rememoren —en plena civilització!— èpoques de terror i de salvatgisme refinat, hom tornarà a construir en aquesta "terra de gestes i de beutat" que és Girona Immortal nous jardins de la infància, sense plànyer-hi res per als infants...i per aquells altres infants que són els vellets. Tornaran a jugar llavors els petits al sol, sobre la sorra neta, enmig de flors i arbusts".

Nota bibliogràfica

Aquesta nota historiogràfica segueix l'ordre temporal d'edició de les publicacions: Santiago Albertí, *El republicanisme català i la restauració monàrquica (1875-1923)*, Albertí, Barcelona 1973./ Joan B. Culla, *El catalanisme d'esquerres. Del grup de L'Opinió al Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra (1928-1936)*, Curial, Barcelona 1977./ Maria Campillo, *La premsa a Barcelona, 1936-1939*, Centre d'Estudis d'Història Contemporània, Barcelona 1979./ Maria Dolors Ivern, *Esquerra*

Republicana de Catalunya (1931-1936), Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona 1988-1989./ Francesc Espinet: *Premsa, comunicació i cultura a Catalunya durant el primer terç del segle XX*, UAB, Bellaterra 1989. / Enric Marín, *La premsa diària de Barcelona durant la Segona República, 1931-1933, aproximació històrica i anàlisi formal*, tesi doctoral, UAB 1989./ Joan B. Culla i Àngel Duarte: *La premsa republicana*, Diputació de Barcelona-Col·legi de Periodistes de Catalunya, Barcelona 1990./ Josep M. Casasús, "La renovació periodística a Catalunya dels anys de la Generalitat republicana", *Anàlisi* núm. 13, 1990. / Josep Lluís Gómez Mompert: *La gènesi de la premsa de masses a Catalunya (1902-1923)*, Pòrtic, Barcelona 1992./ Jaume Guillaumet, *Història de la premsa, la ràdio i la televisió a Catalunya, 1641-1994*, Edicions La Campana, Barcelona 1994./ Josep M. Figueres, *Breu història de la premsa a Catalunya*, Barcanova, Barcelona 1994./ Josep M. Figueres, "Apropiacions de la premsa a Catalunya durant la Guerra Civil", *Anàlisi* núm. 20, UAB, Bellaterra 1997./ Enric Marín, Ramon Alquézar i Mercè Morales (coords.), *Esquerra Republicana de Catalunya, 70 anys d'història (1931-2001)*, Columna, Barcelona 2001./ Àngel Duarte, *Història del republicanisme a Catalunya*, Eumo-Pagès, Vic-Lleida 2004./ Santiago Izquierdo: *República i autonomia. El difícil arrelament del catalanisme d'esquerres (1901-1931)*, Afers, Catarroja 2006./ Josep Santesmases (dir.): *Republicans i republicanisme a les terres de parla catalana, actes del VIé congrés de la CCEPC (Barcelona 2-4 de novembre de 2006)*. Cossetània, Valls 2008./ Enric Pujol (dir.): *El somni republicà. El republicanisme a les comarques gironines (1900-1936)*, Viena Edicions-Casa de Cultura de la Diputació de Girona, 2008.

Annex

Vendes de diaris a Barcelona 1935 Tirades

	(<i>La Humanitat,</i> 16 juliol de 1935)	(<i>Schwartz-rot</i> <i>Buch, 1935)</i>
<i>La Vanguardia</i>	149.516	250.000
<i>La Humanitat</i>	52.146	30.000
<i>El Diluvio</i>	48.277	150.000
<i>El Mundo Deportivo</i>	32.546	-
<i>Las Noticias</i>	12.620	40.000
<i>El Dia Gráfico</i>	11.436	30.000
<i>La Publicitat</i>	11.402	30.000
<i>Renovación</i>	2.202	20.000
<i>La Veu de Catalunya</i>	2.170	40.000
<i>El Correo Catalán</i>	1.398	5.000
<i>El Matí</i>	517	5.000
<i>L'Instant</i>	-	30.000
<i>Diario de Barcelona</i>	-	30.000
<i>La Noche</i>	-	30.000
<i>El Noticiero Universal</i>	-	20.000
<i>Solidaridad Obrera</i>	-	5.000

Comentari. Les dues estadístiques són contradictòries encara que fan referència a dos àmbits diferents: la venda a Barcelona en el primer cas i la tirada en el segon. Pel que fa a *La Humanitat* la contradicció és evident. Segons l'estadística alemanya no superava ni *La Veu* ni *La Publicitat*, com al mateix diari d'ERC es deia. En el cas d'un competidor tan important com *El Diluvio*, el seu caràcter era massa barceloní per a considerar que es venien molts més exemplars fora de Barcelona que en aquesta ciutat. En aquest cas tendim a donar més crèdit a l'estadística alemanya que a la catalana.